

แนวทางประชานิยม: ภาพสะท้อนแนวคิดทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ชนชั้นในสังคมไทย

POPULIST APPROACH: REFLECTIONS ON THE STRUCTURAL POLITICAL CONCEPTS OF CLASSES IN THAI SOCIETY

ยุทธศาสตร์ นนอแก้ว*

Yutthasart Norkaew*

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Public Administration, School of Political & Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University
E mail: yutthasart.nk@hotmail.com

Received : 2021 August 17

Revised : 2021 December 13

Accepted : 2021 December 13

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวทางประชานิยมด้วยการทบทวนนิยามความหมายและ
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบแนวคิดผ่านมุมมองบริบทการเมืองเชิงโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยเป็น
ฐาน โดยพบว่า “ประชานิยม” เป็นแนวคิดทางการเมืองที่ไม่ได้มีหลักการของอุดมการณ์สมบูรณ์แบบชัดเจน
เหมือนกับระบอบหรือลัทธิทางการเมืองโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบประชาธิปไตย สังคมนิยม ลัทธิมาร์กซ์
หรือลัทธิฟาสซิสต์ แนวคิดเช่นนี้ เป็นแนวทางที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อความศรัทธาของประชาชนมากกว่า
แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ แต่ระบบยังคงอยู่ได้ด้วยหลักการปฏิบัติที่มีความเป็นรูปธรรมในตัวของ
มันเอง แตกต่างจากแนวทางประชานิยมที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมา เป็นอุดมการณ์ได้ด้วยความสามารถของปัจเจก
บุคคลที่มีความพิเศษเฉพาะตัว หรือผู้นำทางการเมือง หรือผู้นำรัฐบาลเพียงหนึ่งเดียวเป็นหลัก หากปรากฏ
ว่าบุคคลดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจทางการเมืองก็จะกลายเป็นอุดมการณ์ที่บางเบาไร้อิทธิพลส่งต่อทางแนวคิด
โดยทันที เนื่องด้วยความเป็นสถาบันอยู่ที่ตัวบุคคลไม่ใช่ระบบทางการเมือง ดังนั้น แนวทางประชานิยม
สมควรจะเป็น “ทางเลือก” ในการดำเนินนโยบายเพียงชั่วคราวชั่วคราวเสียมากกว่าที่จะเป็น “บรรทัดฐาน”
ของการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างถาวร เนื่องจากบทเรียนที่เกิดขึ้นกับประเทศที่ใช้นโยบายประชานิยม
อย่างบ้าคลั่งนั้น เป็นที่แน่ชัดว่าส่งผลให้เกิด “ภาวะเงินเฟ้อขึ้นรุนแรง” จนกลายเป็นหายนะทาง
เศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น การจัดทำรัฐสวัสดิการที่ขับเคลื่อนด้วยการจัดเก็บภาษีที่มีคุณภาพ อาจเป็นคำตอบ
ที่ช่วยลดความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองและความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทย
ได้ดีมากกว่า

คำสำคัญ: ประชานิยม, การเมืองไทย, ชนชั้นกลาง, ชนชั้นรากหญ้า

ABSTRACT

This academic article aims to analyze populist approaches by reviewing definitions and related literature, using the conceptual framework through the perspective of the political context of the class structure in Thai society. It was found that "populism" is a political concept that does not have a complete and clear ideological principle like a general political regime or ideology, be it democracy, socialism, Marxism, or fascism. Moreover, these ideas are the guidelines that influence the beliefs of people even if the leader is changed. The system remains with more concrete principles of practice, and this is different from the populist approach that was created. It is the primary ideology expressed through the ability of a unique individual, or a single political party, to choose a government leader. If it turns out that such a person is out of power, the ideology will immediately become a light ideology. Since institutionalism relies on the individual and not the political system, the populist approach should be a temporary "option" to policy rather than a "norm" for the permanent reduction of social inequality. Because of the lessons learned in countries that used frenzied populist politics, they could cause a condition known as "hyperinflation," which would be an economic disaster. Therefore, the creation of a welfare state is driven by quality taxation, which may be the best answer to reduce the conflict between political ideologies and to reduce the structural class inequality in Thai society.

Keywords: Scientific Models, Learning Achievement, Analytical Thinking Ability

บทนำ

“ประชานิยม” เป็นแนวคิดทางการเมืองที่สามัญชนหรือคนธรรมดาเรียกร้องให้ปัจเจกบุคคลที่มีความพิเศษในตัวเอง ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำกลุ่มของตนในรูปแบบการกำหนดนโยบายผ่านพรรคการเมืองและเข้ามามีอำนาจทางการบริหารด้วยกระบวนการเลือกตั้ง (Taggart, 2000: 73-88) แนวคิดนี้ เกิดขึ้นมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่รู้สึกไม่พึงพอใจต่อการบริหารของรัฐบาลที่มุ่งเอื้อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มนายทุนมากจนเกินไป นำไปสู่การจัดตั้งพรรคการเมืองทางเลือก ที่ชื่อว่า “พรรคประชาชน” (People's Party) ซึ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเกษตรกร เกษตรกรรม และภาคชนบท ในประเทศสหรัฐอเมริกา และในเวลาใกล้เคียงกันได้เกิดกลุ่มปัญญาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวในทวีปยุโรปหรือที่เรียกขานกันว่า “ขบวนการนารอดดิค” (Narodichestvo) ในประเทศรัสเซีย โดยเป็นกลุ่มปัญญาชนและนักศึกษาที่ได้ออกมาปลุกปั่นชาวนาในชนบทให้ออกมาเคลื่อนไหวแสดงพลังกดดันรัฐบาล เพื่อกำหนดนโยบายที่เกื้อกูลผลประโยชน์ให้แก่คนยากจน พวกเขาเสนอว่าควรมีการปฏิรูปประเทศด้วยแนวทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่สังคมนิยมแบบตะวันตกหรือสังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์ ด้วยการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์หรือชุมชนปกครองตนเองขึ้นมาทดแทน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549: 3-4) สังเกตได้ว่า จุดประสงค์ของแนวคิดนี้มุ่งเน้นการเอาอกเอาใจประชาชนเพียงบางชนชั้นเป็นพิเศษ เพื่อสร้างฐานคะแนนเสียงและความนิยมทางการเมืองเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับ “แนวคิดรัฐสวัสดิการ” (Welfare State) ซึ่งเป็นระบบที่มุ่งสร้างความเท่าเทียมกันภายในสังคมผ่านการดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญกับความจำเป็นพื้นฐานของการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน เช่น การสร้างระบบหลักประกันด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง การเปิดโอกาสทางการศึกษาโดยได้รับทุนสนับสนุนจากภาครัฐ การปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ทุกคนมีที่อยู่อาศัยและสามารถทำกินได้อย่างเท่าเทียม การประกอบอาชีพตามความถนัดโดยภาครัฐต้องมีกระบวนการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เป็นต้น (สมพงษ์ เกศานุช และคณะ, 2560: 363-364)

ถ้าหากจะศึกษาถอดบทเรียนการดำเนินนโยบายประชานิยม จำเป็นต้องพิจารณาปรากฏการณ์เชิงนโยบายของรัฐบาลในประเทศกลุ่มละตินอเมริกาเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศที่มีการนำนโยบายดังกล่าว ไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองจนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยแนวทางประชานิยมรุ่งเรืองเป็นอย่างมากตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1920 ในประเทศอาร์เจนตินายุคสมัยของรัฐบาลพันเอกฮวน โดมิงโก เปรอง (Juan Domingo Perón) ที่ได้นำเสนอแนวนโยบายดังกล่าว จนได้รับความนิยมอย่างท่วมท้นจากประชาชน แม้ว่าในปี พ.ศ. 2498 จะถูกนายพลเอ็ดวาร์โด โลนาดี (Eduardo Lonardi) ยึดอำนาจการปกครอง แต่ในท้ายที่สุดพันเอกฮวน โดมิงโก เปรอง ก็ยังได้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้นำของประเทศอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2516 ด้วยอำนาจบารมีและความนิยมที่ยังไม่เสื่อมคลายจากประชาชน (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, เนติมา ไคร์มุก และพิกุล สุพนาม, 2563: 12-14) นอกจากนี้ ยังปรากฏนโยบายประชานิยมในประเทศบราซิลและเปรู โดยผู้นำประเทศภายหลังจากได้รับการเลือกตั้งได้ให้ความร่วมมือกับ “กองทุนการเงินระหว่างประเทศ” (International Monetary Fund หรือ IMF) ดำเนินการปฏิรูปเสรีนิยมสมัยใหม่ที่ช่วยสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยชอบใจกับ

นโยบายดังกล่าวมากนัก แต่ประชาชนกลับไว้วางใจรัฐบาล เพราะสามารถจัดปัญหาเงินเพื่อได้คืนได้รับเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศอย่างต่อเนื่อง รวมถึงในช่วงยุคสมัยนายฮูโก ชาเวซ (Hugo Chavez) ผู้นำประเทศเวเนซุเอลา ซึ่งได้สร้างแรงกระเพื่อมเชิงนโยบายจนกลายเป็นคลื่นประชานิยมครั้งใหญ่ ที่ส่งผลให้แนวคิดประชานิยมกระจายออกไปอย่างแพร่หลายในละตินอเมริกา ทำให้ประเทศโบลิเวีย เอกวาดอร์ และนิการากัว ได้รับอิทธิพลโดยตรง ลักษณะความโดดเด่นของประชานิยมรูปแบบฮูโก ชาเวซ เป็นนโยบายที่มีระบบตลาดโน้มเอียงไปทางแนวความคิดสังคมนิยม ที่มีความเชื่อว่าประชานิยมเชิงสังคมนิยมจะสามารถต่อสู้กับระบบตลาดเสรีนิยมในโลกทุนนิยมและสามารถพัฒนาไปสู่ตัวแบบทางสังคมที่นำพาประชาชนให้หลุดพ้นจากความยากจนได้ (เกษียร เตชะพีระ, 2561: 70-75)

สำหรับประเทศไทยมีแนวคิดนโยบายประชานิยมปรากฏเด่นชัดครั้งแรก ในสมัยรัฐบาลหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ โดยมีการวางแผนจัดทำงบประมาณ จำนวน 2,500 ล้านบาท แจกจ่ายกระจายไปยังสภาพัฒนาทั่วประเทศ เพื่อนำไปพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการภายในพื้นที่ของตนตามอัครยาชัย โดยรัฐบาลตั้งชื่อว่า “นโยบายเงินผัน” แต่ก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการใด ๆ เนื่องจากรัฐบาลยุคนั้นได้ยุบสภาไปเสียก่อน ทำให้นโยบายประชานิยมดังกล่าวยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการกระทั่งต่อมา ในปี พ.ศ. 2544 “พรรคไทยรักไทย” ได้นำเสนอแนวคิดประชานิยมเป็นนโยบายหลักในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าว นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรและลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ “One Tambon, One Product” (OTOP) และโครงการบ้านเอื้ออาทร เป็นต้น (ภัทร หวังกิตติกุล, 2554: 10-11) จนได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น โดยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มากเพียงพอต่อการเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นรัฐบาลผสม ประกอบไปด้วยพรรคการเมืองใหญ่จำนวน 3 พรรค ได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่ และพรรคเสรีธรรม เข้าร่วมรัฐบาลในสมัยแรก (ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2548) โดยสามารถอยู่จนครบวาระและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลปรากฏว่า “พรรคไทยรักไทย” ยังสามารถรักษาฐานคะแนนนิยมจากประชาชนและประสบชัยชนะได้อย่างเด็ดขาด ทำให้สามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จ จึงไม่มีความจำเป็นต้องเจรจาต่อรองผลประโยชน์ทางการเมืองกับพรรคการเมืองอื่น ๆ อีกต่อไป สร้างความหวาดหวั่นต่อสถาบันการเมืองอื่น ๆ ของไทย เนื่องจากสภาพการเมืองที่มีเพียงพรรคเดียวจะสร้างปัญหาเชิงเทคนิคในสภา ด้วยเหตุที่นักการเมืองสามารถเข้าครอบงำอำนาจทางด้านนิติบัญญัติอย่างเป็นทางการจะเป็นรูปธรรม จะส่งผลทำให้การเปิดอภิปรายทั่วไป หรืออภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือการทำงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในสภา จะไร้ผลทันทีด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีมากเกินไปถึงหนึ่งของสภา เมื่อมีการลงคะแนนโหวตมติในกรณีใด ๆ ก็จะสามารถผ่านได้โดยง่ายตามประกาศิตของรัฐบาล ในทางกลับกันหากกรณีใดไม่เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐบาลการลงคะแนนโหวตในประเด็นนั้น ๆ ก็จะถูกไปอย่างง่ายดายเช่นเดียวกัน แต่เกิดวิกฤตการเมืองไทยจากการชุมนุมประท้วงที่ยืดเยื้อ รวมถึงการรวมตัวกันของพรรคร่วมฝ่ายค้านที่ประกาศคว่ำบาตรการเลือกตั้งครั้งต่อมา จนท้ายที่สุดได้เกิดการรัฐประหาร ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพณิชย์, 2550: 2-5)

ทั้งนี้ แนวทางประชานิยมได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองอย่างเอ็กเกริก เพื่อมุ่งหวังคะแนนนิยมจากประชาชนให้ได้มากที่สุด และนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่เป็นไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีแนวคิดสำคัญ คือ การไม่แจกสิ่งของหรือเงินทองผ่านห้วคะแนนท้องถิ่นภายใต้ระบบอุปถัมภ์ต่างตอบแทนระหว่างพรรคการเมืองกับผู้มีอิทธิพลอย่างที่ผ่านมา แต่จะเน้นการสร้างค่านิยมเชิงนโยบายที่เอื้อผลประโยชน์ระยะยาวต่อประชาชนและการสร้างรากฐานของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งภายใต้แนวทางภูมิสังคม ถือเป็นภารกิจที่ท้าทายและหนักหน่วงยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันจนกลายเป็นพลังที่จุดติดและระเบิดออกมาจากภายในชุมชนท้องถิ่นเอง นำไปสู่การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความเดือดร้อนของประชาชนจาก “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ที่กำลังเผชิญในช่วงเวลานั้น โดยเน้นแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน (วินัย ผลเจริญ, 2546)

อนึ่ง แนวทางประชานิยมในสังคมไทยนำไปสู่การพัฒนาตัวแบบทางการเมือง ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยที่สัมผัสได้” ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ จากภาครัฐได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นรากหญ้าที่สามารถขยับสถานะทางเศรษฐกิจของตน ขึ้นมาเป็นชนชั้นกลางในยุครัฐบาลทักษิณได้อย่างชัดเจนมากที่สุด กอปรกับความนิยมของชนชั้นรากหญ้าที่มีต่อแนวทางประชานิยมของ “พรรคไทยรักไทย” ยิ่งเพิ่มทวีคูณมากยิ่งขึ้น พิจารณาได้จากผลการเลือกตั้งทั่วไปครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ที่ประสบความสำเร็จอย่างถล่มทลายมากกว่าการเลือกตั้งครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2544 หากวิเคราะห์ในแง่มุมมองทางการเมืองถือเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความหวังและความไม่พอใจต่อสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ในทุกระดับในสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะมันหมายถึงการต่อรองอำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองจะไร้ผลทันทีตามกระบวนการในระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวโจมตีรัฐบาลผ่านวาทกรรมทางการเมืองด้วยคำว่า “เผด็จการรัฐสภา” แต่มันเป็นเพียงการกล่าวร้ายทางการเมืองจากฝ่ายตรงข้ามเสียมากกว่า (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2563: 82-84)

อย่างไรก็ดี การดำเนินนโยบายประชานิยมไม่ได้เป็นแนวคิดทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จอย่างถาวร โดยปรากฏถึงความล้มเหลวของการบริหารประเทศเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง จนทำให้เกิด “ภาวะเงินเฟ้อขั้นรุนแรง” (Hyperinflation) ภายในประเทศ อาทิ ในกรณีประเทศอาร์เจนตินา สมัยรัฐบาลนายคาร์ลอส ซาอูล เมเนม (Carlos Saul Menem) ได้ดำเนินนโยบายเสรีนิยมใหม่ โดยดำเนินการขายรัฐวิสาหกิจของประเทศให้แก่กลุ่มทุนต่างชาติ จนทำให้เศรษฐกิจของชาติล่มสลาย ในช่วงปี พ.ศ. 2542-2545 หรือกรณีประเทศเวเนซุเอลา ซึ่งได้ดำเนินนโยบายประชานิยมในการบริหารประเทศและร่ำรวยมาจากการค้าขายน้ำมัน แต่ภายหลังจากการอสัญกรรมของนายฮูโก ชาเวซ (Hugo Chavez) ทายาททางการเมืองคนต่อมา คือนายนิโกลัส มาดูโร (Nicolas Maduro) ก็ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำรัฐบาล กลับยังคงใช้นโยบายดั้งเดิมของรัฐบาลในยุคที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดระหว่างปี พ.ศ. 2557-2559 ได้เกิดวิกฤตราคาน้ำมันตกต่ำทั่วโลก ทำให้รัฐบาลไม่ได้รับผลกำไรและรายได้จากการค้าขายน้ำมันดังเช่นในอดีต รัฐบาลแก้ปัญหาด้วยการพิมพ์ธนบัตรออกมาเพิ่มโดยไม่อิงกับระบบของเศรษฐกิจโลก จนระบบเศรษฐกิจภายในประเทศพังทลายกลายเป็นรัฐล้มเหลว ประชาชนต่างพากันหนีตายจากความยากจนด้วยการขอลี้ภัยอพยพออกนอกประเทศ

เป็นจำนวนมาก (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, เนติมา ไคร้มุก และพิกุล สุพนาม, 2563: 14-17) ตลอดจนกรณีประเทศกรีซ สมัยรัฐบาลนายจอร์จ ปาปันเดรอุ (George Papandreou) ได้ประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างหนัก สาเหตุมาจากการขาดวินัยการคลังด้วยการนำงบประมาณไปใช้จัดสวัสดิการของรัฐตามแนวทางประชานิยม รวมทั้งการจัดเก็บภาษีไม่ได้ตามเป้าหมายและการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มยูโรโซนในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของชาติยังไม่พร้อม ทำให้การบริหารงบประมาณการเงินภายในประเทศไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายงบประมาณตุลการคลัง จึงต้องร้องขอความช่วยเหลือจากกลุ่มทรอยกา (Troika) ได้แก่ สหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) และธนาคารกลางแห่งยุโรป (European Central Bank หรือ ECB) ในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยให้เงื่อนไขว่ากรีซต้องดำเนินนโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจอย่างเคร่งครัด เพื่อลดการขาดดุลงบประมาณที่อาจจะส่งผลกระทบต่อทวีปยุโรปและทั่วโลกได้ ซึ่งปรากฏความช่วยเหลือหลายระยะด้วยความที่ประชาชนเสพติดนโยบายประชานิยม จึงเกิดความไม่พอใจต่อมาตรการรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจและนัดกันหยุดงานออกมาชุมนุมประท้วงมาตรการทางเศรษฐกิจของรัฐบาล เป็นต้น (ชลากร วัฒนธนนันท์, 2558: 47-49)

ดังนั้น “ประชานิยม” จึงเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองที่ถูกตั้งคำถาม เกิดเป็นข้อสงสัยและกลายเป็นข้อถกเถียงทางการเมืองอย่างแพร่หลาย เกี่ยวกับมุมมองอุดมการณ์เชิงโครงสร้างชนชั้นในสังคมที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่นำไปสู่การเข้ามาเป็นรัฐบาลของนักการเมืองผ่านความนิยมจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่นโยบายประชานิยมเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพิ่มการกระจายรายได้อย่างยุติธรรม และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืนจริงหรือไม่ ถือเป็นโจทย์ที่น่าสนใจสำหรับการมุ่งศึกษาในประเด็นดังกล่าว บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวทางประชานิยมด้วยการทบทวนนิยามความหมายและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบแนวคิดผ่านมุมมองบริบทการเมืองเชิงโครงสร้างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นรากหญ้าในสังคมไทย เพื่อมุ่งหาคำตอบและจัดทำเป็นบทสรุปต่อไป

นิยามความหมายของคำว่า “ประชานิยม”

“ประชานิยม” (Populism) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คำว่า “Populus” แปลว่า “ประชาชน” ทำให้คำนิยามความหมายมีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น ในลักษณะของการแปลความตามรูปแบบการประยุกต์ใช้ในแง่มุมมองของความคิด หรือรูปแบบการขับเคลื่อนทางการเมือง หรือสวัสดิการที่มอบให้กับประชาชน โดยทั่วไปหากกล่าวถึง “ประชานิยม” มักจะต้องหวนนึกถึงเพียงกลุ่มคนจำเพาะบางกลุ่มในสังคม นั่นคือ สามัญชนหรือคนชั้นล่าง สำหรับในประเทศไทยจะคุ้นเคยคนกลุ่มนี้ในความหมายที่เรียกว่า “ชนชั้นรากหญ้า” ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับอภิสิทธิ์ชน ชนชั้นนำ หรือชนชั้นปกครองแต่อย่างใด ในมุมมองนี้จึงเป็นการให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อมุ่งหวังต่อคะแนนความนิยมที่จะได้รับการตอบสนองจากกลุ่มคนทั่วไปในสังคม และยังมีผลต่อการวิพากษ์วิจารณ์อภิสิทธิ์ชน ชนชั้นนำ หรือชนชั้นปกครองควบคู่กันไปในแง่ของระบบเศรษฐกิจอีกด้วย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549: 1)

ทั้งนี้ นักวิชาการจากทั้งในและต่างประเทศได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “ประชานิยม” อย่างหลากหลาย มีรายละเอียด ดังนี้

นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม (2551: 125) ได้ให้ความหมาย “ประชานิยม” โดยสรุปว่า เป็นการสื่อหรืออธิบายถึงแนวคิดและนโยบายทางการเมือง มุ่งเน้นฐานสนับสนุนจากประชาชนชั้นล่าง เพื่อให้ได้ชัยชนะและอำนาจทางการเมือง โดยพิจารณาความหมายจากกลุ่มประเทศละตินอเมริกาเป็นหลัก

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2546: 1-155) กล่าวสรุปว่า “ประชานิยม” ก็คือ การเล่นการเมืองที่ใช้คนจนเป็นฐานอำนาจด้วยวิธีหยาบคายยิ่งสิ่งของให้คนจน โดยพยายามปิดกั้นชนชั้นกลางไม่ให้มีบทบาททางการเมือง ประชาชนอาจจะช่วยให้คนระดับล่างเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่ก็เป็นที่ทำให้การเมืองพัฒนาไปสู่ลักษณะของเผด็จการและก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอีกด้วย

อัญชิรญา จันทระปิฎก (2562: 5) ได้อธิบายความหมายของ “นโยบายประชานิยม” คือ นโยบายที่รัฐบาลและพรรคการเมืองเลือกดำเนินการ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน โดยเน้นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในกลุ่มล่างหรือสามัญชนธรรมดา

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549: 1) กล่าวถึง “ประชานิยม” โดยระบุว่า จำเป็นต้องพิจารณาในความหมายอย่างกว้างและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกภูมิภาคในทุกยุคทุกสมัย มุ่งพิจารณาความคิดหรือการเคลื่อนไหว หรือขบวนการที่ให้ความสำคัญกับประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นล่างที่ไม่ใช่ชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง เน้นการให้คุณค่าให้ความสำคัญกับประชาชน คนชั้นล่าง คนทั่วไป มุ่งเอาความนิยม ความสนับสนุนจากประชาชน

Dornbusch & Edwards (1990: 247-277) กล่าวว่า “นโยบายประชานิยม” เป็นการนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมและสามารถนำมาใช้ควบคู่กับนโยบายเศรษฐกิจระดับมหภาคได้ด้วย หากการดำเนินนโยบายประชานิยมไม่ทำลายกรอบนโยบายหลักของเศรษฐกิจมหภาคก็ถือว่าเป็นนโยบายที่ดีและไม่นำพาประเทศไปสู่ความหายนะอย่างแน่นอน

Pasuk & Baker (2008: 62-83) ได้วิเคราะห์กรอบนิยาม “ประชานิยม” ร่วมกับความสัมพันธ์ของตัวผู้นำและมวลชน โดยระบุว่า “ประชานิยม” เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของมวลชนที่มีสิทธิ์มีเสียง โดยอาศัยบุคลิกลักษณะของผู้นำเป็นตัวยึดโยง เพื่อท้าทายอำนาจกลุ่มชนชั้นสูงหรือผู้ปกครองเดิม

Roberts (1996: 82-116) อธิบายว่า มุมมองของประชานิยมที่ได้จากการศึกษาการเมืองในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา สามารถแบ่งออกมาได้ 4 กลุ่ม คือ (1) มุมมองด้านประวัติศาสตร์/สังคมศาสตร์ เป็นการรวมตัวกันในช่วงเริ่มต้นการปฏิวัติอุตสาหกรรมในละตินอเมริกาของกลุ่มชนชั้นในสังคม (2) มุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นการจำกัดขอบเขตประชานิยมไว้กับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม (3) มุมมองด้านอุดมคติ เป็นการเสนออุดมคติที่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้มีอำนาจทางการเมืองกับประชาชน (4) มุมมองทางด้านการเมือง เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มมวลชนที่ละเว้นการประนีประนอมกับสถาบันทางการเมืองต่างๆ ภายใต้ผู้นำอุดมการณ์ประชานิยม

ในทัศนะของผู้เขียน สรุปได้ว่า “ประชานิยม” เป็นการขับเคลื่อนทางการเมืองของมวลชนอุดมการณ์ส่วนใหญ่ของประเทศ ที่ไม่ใช่มวลชนกลุ่มน้อยที่ออกมาต่อต้าน หรือกลุ่มอภิสิทธิ์ชน หรือชนชั้นกลาง โดยปรารถนาให้นโยบายทางการเมืองเอื้อผลประโยชน์เชิงสวัสดิการสังคมมากกว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจ ซึ่งต้องยึดโยงกับระบบเศรษฐกิจมหภาคที่เน้นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในสังคมได้อย่างเป็นธรรม หากพิจารณาในแง่ของอุดมการณ์ทางการเมืองจำเป็นต้องมีผู้นำมวลชนที่มีบารมีมากเพียงพอด้วยการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองผ่านการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ได้เสียงสนับสนุนจากประชาชนและปรารถนาเข้ามาบริหารประเทศในฐานะรัฐบาลภายใต้นโยบายประชานิยม

บทวิเคราะห์แนวทางประชานิยมที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทย

นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม (2551: 146-163) และยุทธศาสตร์ นน่อแก้ว (2563: 86-87) ได้ศึกษาแนวทางประชานิยมกับการเมืองไทย โดยสรุปผลการศึกษาสอดคล้องกันว่า วิฤต เศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 หรือที่เรียกว่า “วิฤตต้มยำกุ้ง” ส่งผลต่อการก่อเกิดนโยบายประชานิยมขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย เนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจที่พังทลายได้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานความยากจนที่ก่อให้เกิดความสิ้นหวังทางรายได้ของประชาชน เมื่อปรากฏพรรคการเมืองที่สามารถตอบสนองเชิงนโยบายในลักษณะอุดมคติได้ในเวลานั้น ก็ส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความคาดหวังต่อนโยบายของพรรคการเมืองและเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล เพื่อบริหารประเทศตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้เอาไว้ก่อนการเลือกตั้ง กอปรกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีเจตนารมณ์ให้โครงสร้างระบบการเมืองมีสองพรรคใหญ่ โดยแบ่งบัตรเลือกตั้งออกเป็น 2 ใบ คือ บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ยังช่วยเอื้อประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมสูงจากประชาชน ซึ่งพิจารณาคะแนนเสียงจากบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ จึงจะได้รับสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เข้าไปในสภา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ., 2540: 53) ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองใดสามารถนำเสนอนโยบายที่ตอบโจทย์ประชาชนได้มากกว่าก็จะมีโอกาสได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล เห็นได้ว่า ประชาชนทั่วไป หรือชนชั้นรากหญ้า หรือคนชนบทในสังคม ที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถแสดงบทบาททางการเมืองของตนผ่านการเลือกตั้งได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นการทำทลายอำนาจของชนชั้นนำและชนชั้นกลางที่มีออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่เสมอ นับจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนกระทั่งถึงเหตุการณ์นองเลือดเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นไปตามแนวคิดของ Albertazzi & McDonnell (2008: 3) ในแง่ที่ว่า ประชานิยมก่อให้เกิดการต่อต้านชนชั้นนำและชนชั้นอื่น ๆ จากกลุ่มชนชั้นล่างหรือคนทั่วไป ที่พวกเขามองว่าเป็นอันตรายและคิดว่าถูกลิดรอนสิทธิจากชนชั้นเหล่านี้มาอย่างยาวนาน ให้ได้ถูกลดทอนอำนาจลงไปได้บ้าง ด้วยการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง โดยเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายตอบสนองต่อความต้องการทางชนชั้นของพวกเขาได้มากที่สุด (ภาณุวัฒน์ ลำไสตร์, 2563: 86)

ถึงกระนั้น แม้ประชาชนจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากนโยบายประชานิยม แต่ก็นำไปสู่ความสิ้นเปลืองในทางเศรษฐศาสตร์ภายในประเทศด้วยเช่นเดียวกัน และมันก็ไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นได้อย่างยั่งยืนโดยแท้จริง เพราะนโยบายประชานิยมมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังการเข้ามามีอำนาจทางการเมืองเป็นหลัก เมื่อได้รับรัฐบาลเข้ามาบริหารก็ต้องจัดทำนโยบายและงบประมาณในโครงการให้มีความเหมาะสมตามที่ได้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเอาไว้ ส่งผลเชิงจิตวิทยาต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาชนในระยะยาว ด้วยอาการเสพติดนโยบายให้เปล่าจนกลายเป็นความคลั่งในประชานิยมและไม่สามารถถอนตัวออกมาได้ (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, เนติมา ไคร้มุก และพิกุล สุพนาม, 2563: 29-30) ยกตัวอย่างในกรณีประเทศกรีซที่ประชาชนได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าพรรคการเมืองใดจะขึ้นเป็นรัฐบาลก็มีการดำเนินนโยบายประชานิยมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งประเทศประสบปัญหาทางการเงิน รัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินมาตรการรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจ แต่ได้สร้างความไม่พอใจต่อประชาชนเป็นอย่างมาก อาทิเช่น มาตรการหน่วยงานภาคเอกชนต้องจำกัดโบนัสลงเหลือ 1,000 ยูโรทุกสองปีและยกเลิกโบนัสผู้ที่มีรายได้มากกว่า 3,000 ยูโรต่อเดือน มาตรการเพิ่มภาษีสินค้าฟุ่มเฟือย 10% มาตรการปรับอายุเกษียณของผู้ชายและผู้หญิงให้เท่ากัน เป็นต้น ซึ่งได้มีการนัดหยุดงานทั่วประเทศและออกมาชุมนุมประท้วงต่อต้านมาตรการดังกล่าวของรัฐบาลกลายเป็นความวุ่นวายภายในประเทศ (ชลากร วัฒนธนนันท์, 2558: 49) อธิบายได้ด้วยแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบสถาบัน (Institutionalism) ของ Titmuss(1974) ที่ระบุว่า แม้สวัสดิการจากภาครัฐจะก่อให้เกิดบูรณาภาพในสังคม ทำให้ระบบสังคมมีเสถียรภาพและราบรื่น แต่สวัสดิการลักษณะนี้ มีความเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งต้องมีการคานกระบวน การเปลี่ยนแปลงระหว่างสวัสดิการกับระบบเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย ในทัศนะของผู้เขียนการแก้ไข ปัญหาอาการประชานิยมเสพติดนโยบายประชานิยม จำเป็นต้องใช้แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผล อาการประชานิยมเสพติดนโยบายประชานิยม จำเป็นต้องใช้แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผล ทางอุตสาหกรรม (Industrialism) ด้วยการใช้มาตรการด้านภาษีอากร การเงินการคลัง ที่มุ่งตอบสนองรายบุคคลตามกำลังการผลิตในระบบตลาด น่าจะสามารถจัดปัญหาในระยะยาวและเกิดความยั่งยืนเชิงนโยบายได้มากกว่า (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2554: 12-14) ดังที่ Wilensky ชี้ให้เห็นว่า ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งได้เข้าสู่ระบบสังคมอุตสาหกรรม จะทำให้เกิดอุปสงค์สวัสดิการเชิงผลประโยชน์ที่ภาครัฐต้องตอบแทนการบริการสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประชากรในประเทศ ระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างทางสังคมของรัฐในระดับที่สอดคล้องกันอย่างลงตัว (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2550: 6)

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังไม่เคยเผชิญสภาวะการณ์ที่รุนแรงจากการดำเนินนโยบายประชานิยม มีเพียงแค่ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดจากกลุ่มมวลชนอุดมการณ์บางกลุ่ม ซึ่งได้รับการออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านตัวบุคคลที่ก่อกำเนิดนโยบายนี้ขึ้นมา เนื่องจากมีมุมมองว่าผู้นำรัฐบาลมุ่งกอบโกยผลประโยชน์ของชาติให้แก่ตนเองและพวกพ้อง โดยใช้เครื่องมือเชิงนโยบายคือประชานิยมเป็นใบเบิกทางให้ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศได้ เมื่อได้เป็นรัฐบาลก็ไม่ได้ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมแต่อย่างใด

กลับมุ่งรังสรรค์นโยบายให้กับกลุ่มคนจำเพาะ นั่นคือ ชนชั้นรากหญ้า ด้วยนโยบายประชานิยมโดยไม่ได้คำนึงถึงชนชั้นอื่นๆ ในสังคม อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าว นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรและลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ “One Tambon, One Product” (OTOP) และโครงการบ้านเอื้ออาทร เป็นต้น (ภัทร หวังกิตติกุล, 2554: 10-11) จนนำไปสู่การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 และได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ของมวลชนขึ้นมา โดยมีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาล ส่งผลต่อการเมืองเชิงโครงสร้างที่กลายเป็นความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองหยั่งรากลึกกลงไปในสังคมไทยจนยากที่จะแก้ไขได้ อธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Mudde & Kaltwasser (2004: 543) ที่ชี้ให้เห็นว่า ประชานิยมเป็นอุดมการณ์อันบางเบา (Thin Centred Ideolog) ที่ไม่สามารถคงอยู่ได้ด้วยตัวเอง เพราะไม่มีความสมบูรณ์แบบในตัวแนวคิดเหมือนกับลัทธิฟาสซิสต์ เสรีนิยม หรือสังคมนิยม ที่มีความสมบูรณ์แบบทางหลักการมากกว่าและเป็นแนวคิดที่ทรงพลังสามารถส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ด้วย แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำก็ตาม แต่หลักการและรูปแบบการปกครองยังคงอยู่ต่อไป กล่าวคือ แนวทางประชานิยมไม่สามารถสร้างพลังทางสังคมได้ หากปราศจากผู้นำทางอุดมการณ์ที่ได้รับความนิยมจากประชาชน แต่ในสังคมไทยยังพบว่าประชานิยมยังคงเป็นนโยบายที่พรรคการเมืองต่างๆ ได้มีการนำเสนอเป็นนโยบายหลักของพรรคตนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการรัฐประหารและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่หลายยุคสมัยมาแล้วก็ตาม จึงต้องพิจารณาโครงสร้างชนชั้นในสังคมและระบบเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของการดำเนินนโยบายประชานิยมในแต่ละยุคสมัย รัฐบาล ไล่เรียงตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2562 ออกมาได้ 7 ยุค โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว, เนติมา ไคร้มุก และพิกุล สุพนาม, 2563: 20-29)

(1) ยุคสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544-19 กันยายน พ.ศ. 2549) ซึ่งพรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งถึงสองสมัย โดยปรากฏนโยบายประชานิยมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการรับจำนำข้าว โครงการพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อย โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการธนาคารประชาชน และโครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น

(2) ยุคสมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ตุลาคม พ.ศ. 2549-29 มกราคม พ.ศ. 2551) ภายหลังการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนในการบริหารประเทศ ได้แก่ นโยบายการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง นโยบายการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจ 3 ภาค คือ เศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจระบบตลาด เศรษฐกิจส่วนรวม และนโยบายการสร้างสังคมเข้มแข็งอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม เป็นต้น (ไม่ปรากฏนโยบายประชานิยม) (Positioning, 10 ตุลาคม 2564)

(3) ยุคสมัยรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม พ.ศ. 2551–9 กันยายน พ.ศ. 2551) ได้แก่ โครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค งดการขึ้นภาษีอากร การพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อย การพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯ การจัดสรรเงินทุนประจำหมู่บ้าน SML โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)(ระยะที่สอง) และธนาคารประชาชน เป็นต้น (ประชาไท, 10 ตุลาคม 2564)

(4) ยุคสมัยรัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (18 กันยายน พ.ศ. 2551–2 ธันวาคม พ.ศ. 2551) นายกรัฐมนตรีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เนื่องจากเกิดการชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรงในช่วงเปลี่ยนผ่านอำนาจและมีการบุกยึดทำเนียบรัฐบาล ทำให้ดำรงตำแหน่งได้ในระยะเวลาอันสั้น จึงไม่เพียงพอต่อการดำเนินนโยบายใด ๆ มีปรากฏแค่การแถลงนโยบายเร่งด่วนในปีแรกเพียงเท่านั้น (ไม่ปรากฏนโยบายประชานิยม)

(5) ยุคสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (17 ธันวาคม พ.ศ. 2551–5 สิงหาคม พ.ศ. 2554) ได้แก่ โครงการจ่ายเงินช่วยเหลือค่าครองชีพ 2,000 บาท (เช็คช่วยชาติ) โครงการชุมชนพอเพียง และโครงการไทยเข้มแข็ง เป็นต้น (สำนักข่าวอิศรา, 10 ตุลาคม 2564)

(6) ยุคสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (5 สิงหาคม พ.ศ. 2554–7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557) ได้แก่ โครงการรับจำนำข้าวเปลือกทุกเมล็ด โครงการรถยนต์คันแรก นโยบายปรับค่าแรงรายได้ขั้นต่ำวันละ 300 บาท และโครงการปรับฐานเงินเดือนข้าราชการเป็น 15,000 บาท เป็นต้น

(7) ยุคสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 สิงหาคม พ.ศ. 2557–9 มิถุนายน พ.ศ. 2562) รัฐบาลดำเนิน “โครงการประชารัฐ” โดยอ้างว่า ไม่ใช่ “นโยบายประชานิยม” แต่เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานโครงการ ก็ยังคงเป็นนโยบายที่เน้นการให้สวัสดิการแบบให้เปล่าแก่ประชาชน แบบนโยบายประชานิยมอยู่ดี อันได้แก่ โครงการ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” (บัตรคนจน) มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจรอบใหม่ และมาตรการช่วยเหลือค่าไฟฟ้า เป็นต้น

ถอดบทเรียนปัญหาระบบเศรษฐกิจของการดำเนินนโยบายประชานิยมในต่างประเทศกับแนวทางประชานิยมที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเชิงชนชั้นในประเทศไทย

หากจะพิจารณาแนวทางประชานิยมในประเทศไทย อาจจะได้ข้อมูลเชิงระบบโครงสร้างทางสังคมเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวที่ไม่ครอบคลุมรอบด้านมากนัก เพราะประเทศไทยยังไม่เคยเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจในลักษณะการบริหารการเงินงบประมาณขาดดุลการคลัง ซึ่งแตกต่างจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดมาจากการบริหารระบบเศรษฐกิจของรัฐบาลกับการกู้ยืมเงินตรานำมาลงทุนในอสังหาริมทรัพย์จากธนาคารต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถอดบทเรียนการดำเนินนโยบายประชานิยมในต่างประเทศ เพื่อหาคำตอบภาพสะท้อนโครงสร้างชนชั้นควบคู่กันไปด้วย จะทำให้ทราบถึงบริบทการ

บริหารประเทศด้วยแนวทางดังกล่าว ในลักษณะที่มีความหลากหลายและตกผลึกข้อมูลเชิงลึกให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในมิติที่เป็นผลกระทบ เชิงลบจากการดำเนินนโยบายประชานิยมที่ประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวจากต่างแดน ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการเกิด “ภาวะเงินเฟ้อขั้นรุนแรง” (Hyperinflation) จนนำไปสู่การพังทลายของระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ ประเทศอาร์เจนตินา เวเนซุเอลา และกรีซ ที่ปรากฏถึงการล่มสลายของระบบการเงินภายในจากการบริหารภายใต้ผู้นำรัฐบาลที่เน้นนโยบายประชานิยมอย่างเด่นชัด เนื่องจากดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายหลักมาอย่างยาวนาน และค่อนข้างให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมลักษณะนี้มาทุกยุคสมัยรัฐบาล ทำให้เมื่อถึงจุดอ้อมตัวทางเศรษฐศาสตร์ในแง่อุปสงค์อุปทานของงบประมาณภายในประเทศ ที่ไม่สามารถรักษาระดับดุลยภาพทางการเงินให้อยู่ในจุดที่เหมาะสมได้อีกต่อไปก็จะนำไปสู่ปัญหาการเงินของชาติ โดยสามารถอธิบายสถานการณ์นี้ได้ด้วยเงื่อนไขเชิงเศรษฐศาสตร์ ดังที่ Friedman (Friedman, 10 October 2021) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล เคยกล่าวไว้ว่า “There is no such thing as a free lunch” แปลว่า “ไม่มีสิ่งใดที่เรียกว่าอาหารกลางวันฟรี” กล่าวคือ นโยบายให้เปล่าจากภาครัฐย่อมมีต้นทุนเสมอ เพราะการจัดทำโครงการต้องมีงบประมาณ นั่นก็คือ “เงินภาษี” ของประชาชนนั่นเอง การนำงบประมาณแผ่นดินมาผลาญในนโยบายประชานิยมอย่างบ้าคลั่ง เพื่อปรนเปรอประชาชนและมุ่งหวังผลตอบแทนทางการเมืองจากฐานคะแนนความนิยมในการเลือกตั้งสมัยหน้า โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางการเงินของชาติ ย่อมส่งผลร้ายต่อระบบเศรษฐกิจอยู่เสมอ ซึ่งบทเรียนความล้มเหลวของทั้งสามประเทศข้างต้น ปรากฏว่า มีความแตกต่างจากการใช้นโยบายประชานิยมของประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ได้ประสบปัญหาทางการเงินค่อนข้างมาก แม้จะมีการดำเนินนโยบายประชานิยมอยู่บ้าง แต่เป็นการดำเนินนโยบายเพียงระยะสั้นชั่วคราว เพื่อเน้นการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมหรือกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศเสียเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดรัฐสวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว (Residualism) ของ Titmuss (1974) โดยบุคคลจะต้องได้รับความช่วยเหลือในชีวิตจากสองแหล่งใหญ่เสียก่อน คือ ครอบครัวและระบบตลาด รัฐมีหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนได้ในกรณีที่ประสบปัญหาจากภัยพิบัติที่ควบคุมได้ยากเพียงเท่านั้น และจะต้องเป็นการช่วยเหลือแบบไม่ถาวร ได้แก่ ในกรณีเกิดอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือทุกภิกขภัย เป็นต้น (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2554: 12-14)

สำหรับนโยบาย “ประชานิยม” ในสังคมไทย มีลักษณะการจัดสวัสดิการแบบสถาบันโดยรัฐ ซึ่งหากวิเคราะห์ด้วยมุมมองบริบทการเมืองเชิงโครงสร้างชนชั้น พบว่า ความเป็นสถาบันไม่ได้อยู่ที่หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันเบื้องสูงอย่างแท้จริงอีกต่อไป แต่รัฐอยู่ในสถานะนอมินีของผู้นำพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งและได้เป็นแกนนำจัดตั้งเป็นรัฐบาลเสียมากกว่า ความเป็นสถาบันจึงยึดโยงอยู่กับปัจเจกบุคคลทางการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง หรือผู้นำรัฐบาลเป็นสำคัญ การกำหนดนโยบายของรัฐบาล จึงขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองและเครือข่ายที่มุ่งเน้นการเอื้อประโยชน์เชิงนโยบายทางชนชั้นเป็นหลัก ทำให้เกิดความขัดแย้งเชิงชนชั้นระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นรากหญ้า นำไปสู่การเกิดกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกแบ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลสลับกันออกมาเคลื่อนไหว

ในสังคม โดยขึ้นอยู่กับว่าในช่วงเวลานั้น พรรคการเมืองจากฝ่ายใดจะได้เป็นรัฐบาล ดังงานวิจัยของ นรพัชร์ เสารทอง (2558: 89-93) และธรร ปิติตล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์ (2559: 61-63) เห็นพ้องกันเกี่ยวกับมวลชนอุดมการณ์ที่ออกมาต่อต้านรัฐบาลและเครือข่ายพรรคการเมืองของทักษิณ เนื่องจากประชาชนได้เกิดบรรทัดฐานใหม่ทางการเมืองที่ผิดแผกไปจากความตั้งใจของการปฏิรูปการเมืองที่ได้วาดภาพฝันจินตนาการเอาไว้ว่าจะเกิดขึ้นในสังคม เหตุเพราะก่อนการปฏิรูปการเมือง ศูนย์กลางทางการเมืองของสถาบันการเมืองถูกยึดโยงไปที่สถาบันพระมหากษัตริย์ แต่พอหลังจากรัฐบาลทักษิณเข้ามามีอำนาจ ศูนย์กลางทางการเมืองกลับตกไปอยู่ในเงื้อมมือของนักการเมืองเป็นหลัก พวกเขา มองว่านโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณเป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้ลายสมดุลงโครงสร้างทางชนชั้นในสังคม ทำให้เกิดมวลชนที่เห็นต่างกันและต่างฝ่ายต่างออกมาแสดงจุดยืนขับเคลื่อนอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตนได้นับถือ

กระนั้นก็ตาม ผู้เขียนมีทัศนะว่านโยบายประชานิยมไม่ได้เป็นตัวอย่างในการสร้างปัญหาโครงสร้างเชิงชนชั้นทางการเมืองมากนัก แต่แท้จริงน่าจะเกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองที่เกิดจากการรับรู้ร่วมกันในสถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มงาน หรือสถาบันการศึกษาที่แต่ละบุคคลเข้าไปศึกษาเล่าเรียนมา ผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதัดรูปแบบสื่อกระแสหลักหรือกระแสรอง พิจารณาได้จากเมื่อพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนได้เป็นรัฐบาลจะไม่ปรากฏการเรียกร้องอย่างเข้มข้นของฝ่ายสนับสนุน ในทางตรงกันข้ามหากมีการเปลี่ยนขั้วรัฐบาล มวลชนเหล่านี้จะพร้อมใจกันออกมาต่อต้านรัฐบาลที่ตนไม่ได้สนับสนุนอย่างถึงพริกถึงขิง สรุปได้ว่าถึงแม้จะปรากฏถึงความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ แต่ทว่านโยบายของรัฐบาลทุกยุคสมัย นับจากการดำเนินนโยบายประชานิยมครั้งแรกในยุคสมัยรัฐบาลทักษิณ ทักษิณ จนกระทั่งถึงยุคสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ นโยบายต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีการดำเนินนโยบายประชานิยมมาอย่างต่อเนื่อง และรูปแบบการดำเนินงานก็มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยได้ถูกนำไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ บางนโยบายก็ได้ถูกพัฒนาจนกลายเป็นนโยบายหลักที่ภาครัฐต้องจัดทำให้กับประชาชนในทุกยุคสมัยรัฐบาลอีกด้วย นั่นคือ “โครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค” (เริ่มในยุคสมัยรัฐบาลทักษิณ) ที่ปัจจุบันถูกพัฒนาจนกลายเป็นนโยบายที่ประชาชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล โดยถูกเปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า”

บทสรุป

การศึกษา “แนวทางประชานิยม” จำเป็นต้องศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย เนื่องด้วยเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองที่สอดคล้องกับเรื่องของการจัดสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนอย่างเท่าเทียม เห็นได้ชัดว่า การให้คำนิยามความหมายของนักวิชาการอาจจะแตกต่างกันไปอยู่บ้าง แต่ก็สรุปความหมายออกมาได้ใกล้เคียงกัน หากจะกล่าวว่าเป็นนโยบายที่ดีหรือไม่ดีก็คงจะฟันธงที่เดียวเสียไม่ได้ เพราะเมื่อรัฐบาลได้จัดทำนโยบายดังกล่าวขึ้นมา ก็ถือเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานสำหรับกลุ่มคนบางชนชั้น แต่อาจจะไม่ถูกใจอีกบางชนชั้นก็ได้ ด้วยเหตุที่การจัดทำนโยบายต้องใช้เงินภาษีของประชาชนมาจัดทำเป็นโครงการนั่นเอง ทั้งนี้ หากวิเคราะห์แนวทางประชานิยมในประเทศไทย พบว่านโยบายประชานิยมยังคงต้องมีต่อไปในสังคม เนื่องจากเป็นนโยบายที่สร้างโอกาสการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของรัฐให้กับประชาชนได้โดยตรงอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม แต่รัฐไม่ควรใช้นโยบายประชานิยมแบบถาวร ด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณมหาศาลโดยใช้เหตุ จึงสมควรปรับในการจัดเก็บภาษีภายในรัฐเสียใหม่และพัฒนาให้เป็นรัฐสวัสดิการแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม (Industrialism) ดังแนวคิดของ Titmuss (1974) น่าจะส่งผลดีต่อประชาชนมากกว่า โดยมุ่งเน้นการจัดเก็บภาษีตามศักยภาพการทำงานรายบุคคล เพื่อให้สามารถจัดสรรงบประมาณภายในรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งจัดสวัสดิการที่ดีให้กับผู้ที่เสียภาษีให้แก่รัฐในอัตราที่สูง แต่ก็ไม่ละเลยกลุ่มที่เสียภาษีในอัตราที่น้อยกว่าด้วยการจัดเก็บอัตราก้าวหน้า ถือเป็นการบริหารทรัพยากรได้อย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกันในระบบเศรษฐกิจ ทำให้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ ภายหลังจากปฏิรูประบบการจัดสวัสดิการได้สำเร็จแล้ว ประชานิยมก็จะเป็นเพียงนโยบายช่วยเหลือในยามฉุกเฉินจากกรณีภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือทุกภิกขภัย เป็นต้น ประชาชนทุกคนก็จะสามารถช่วยเหลือตนเองขึ้นพื้นฐานได้ดีและรวดเร็วมากกว่าการรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ รวมถึงรัฐบาลก็สามารถนำเงินภาษีไปพัฒนาประเทศผ่านระบบตลาดการค้า ก่อให้เกิดรายได้และดุลยภาพทางเศรษฐกิจ ท้ายที่สุดถ้าระบบการจัดสรรสวัสดิการสังคมดีและมีคุณภาพ ประชาชนก็ไม่มีจำเป็นต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือจากนโยบายประชานิยมอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2550). **รัฐสวัสดิการ: เครื่องมือสร้างความเป็นธรรมในสังคม**. เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2554). **นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2561). **ประชานิยม: ความรู้ฉบับพกพา**. แปลจากหนังสือเรื่อง Populism: A Very Short Introduction. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุคคลเคป จำกัด.
- ชลากร วัฒนธนนันท์. (2558). บทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซ: ผลกระทบต่อเสถียรภาพกลุ่มยูโรโซน. **วารสารยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 23(1), 37-68.
- ธระ ปิติดีล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์. (2559). รายงานการวิจัยเรื่องอัตลักษณ์และบทบาททางการเมืองภายใต้ระบบประชาธิปไตยของคนชั้นกลางกรุงเทพ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการ กปปส. (คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์. (2550). **การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวในเมืองไทย: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรพัชร เสาธงทอง. (2558). ประชาธิปไตยแบบไทย. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**. 6(2), 89-95.
- นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2551). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเกิดขึ้นของประชานิยมในประเทศไทย. **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์**. 26(3). 119-165.
- ประชาไท. (2550). **คู่มือเลือกตั้ง รวมนโยบาย 12 พรรคการเมือง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://prachatai.com/journal/2007/11/14862>. (2564, 10 ตุลาคม).
- ภัทร หวังกิตติกุล. (2554). ผลกระทบของนโยบายประชานิยมแบบทักษิณต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุวัฒน์ ล่าสโตร์. (2563). ประชาชนกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองกรีซ. **วารสารยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 26(2), 82-105.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2563). รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนกับการผลักดันแนวทางประชานิยมภายใต้การสนับสนุนรัฐบาลของชนชั้นรากหญ้าในสังคมไทย. **วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. 4(1), 81-112.

- ยุทธศาสตร์ นอแก้ว, เนติมา ไคร้ร่ม และพิกุล สุพูนาม. (2563). การบริหารประเทศภายใต้แนวทาง
ประชานิยม: บทเรียนความล้มเหลวจากต่างแดนกับการดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาลไทย.
วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
4(2), 1-35.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540, 11 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.
หน้า 1-99.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2546). **ประชานิยม-นักบุญหรือคนบาป?** กรุงเทพฯ: สงวนกิจการพิมพ์.
- สมพงษ์ เกศานุช และคณะ. (2560). บทวิเคราะห์นโยบายแห่งรัฐ จาก “ประชานิยม” สู่ “ประชารัฐ”:
ความเหมือนและข้อแตกต่าง จากการกำหนดทิศทางของรัฐบาลไทย. **วารสารวิชาการธรรมศาสตร์**
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. 17(3), 361-375.
- สำนักข่าวอิศรา. (2557). ย้อนประชานิยม "แม่ว-มาร์ค-ปู" วัดใจ"บึกตู่"ระวังย่ำรอยเดิม"นักการเมือง".
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.isranews.org/isranews-scoop/30414-prachaniyom04.html>. (2564, 10 ตุลาคม).
- อัญชิรญา จันทรปิฎก. (2562). ภาพลวงทางการคลัง : บทวิเคราะห์ผลกระทบต่อผลกระทบบจากการดำเนินนโยบาย
ประชานิยม. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร.** 39(1), 1-17.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). **ทักษิณา-ประชานิยม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Albertazzi, D. & McDonnell, D. (2008). **Twenty-first century populism: The spectre of Western European democracy.** Palgrave Macmillan.
- Dornbusch, R. & Edwards, S. (1990). Macroeconomics Populism. **Journal of Development Economics,** 32.
- Friedman, M. (1976). MILTON FRIEDMAN: THERE IS NO SUCH THING AS A FREE LUNCH. [Online], Available: <https://blog.degruyter.com/milton-friedman-no-thing-free-lunch> (2021, 10 October)
- Mudde, C. & Kaltwasser, C.R. (2004). **The Populist Zeitgeist.** Government and Opposition.
- Pasuk, P. & Baker, C. (2008). Thaksin's Populism. **Journal of Contemporary Asia,** 38(1)
- Roberts, K. (1996). Neoliberalism and the Transformation of Populism in Latin America: The Peruvian Case. **World Politics,** 48(1).
- Taggart, P. (2000). **Populism.** Buckingham, UK: Open University Press.
- Titmuss, R.M. (1947). **Social Policy: An Introduction.** London: George Allen & Unwin.